

medelpad och ångermanland

HemBYGDen

nummer 1 • 2019 • 40 kronor

Tema
**ORDNING
OCH REDA**

DIKT

Ordning och reda
 Varför faller det ständigt materien in
 att ordna sig till en kristall?
 Varför rasar den inte ihop på en slump
 till en underlig klick eller oformlig klump?
 Aldrig gör den sig oväntad lång eller bred
 utan ställer sig frivilligt in ett led.
 Vill den aldrig bli självständig någonsin
 och bestämma spontant vad den skall?
 Varför faller det sällan materien in
 att ordna en annan kristall?
Frideborg Ångare

Diktsamlingen utkom 1992 och underskriften är författarens pseudonym för just den här dikten.

Dikten.

Till varje nummer av Hembygden har jag som uppgift att hitta en dikt som överensstämmer med temat. Temat den här gången är "ordning och reda" vilket inte tillhör poeternas favoritämne. Poesi kretsar ofta om livets stora frågor som kärlek och sorg. Ibland kan man skriva ner rader kring årstiderna växling eller livets förgänglighet men vikten av ordning ligger sällan inom intressesfären.

Men det finns en poet som man alltid kan lita på som inte väjer för det vardagliga – Alf Henriks-son. I sina dagsverser skildrar han stort och smått med lika underfundiga vändningar. Eftersom jag lyckats hitta en diktsamling av honom, "Tittut", på utförsäljning av gamla böcker på Indals bibliotek letade jag i den om det fanns någon dikt, som på något sätt närmade sig ämnet. Och ser man på, redan på sidan 7 hittade jag vad jag sökte.

Margareta Johansson

HemBYGden

Ansvarig utgivare

Margareta Johansson
 Tel 070 263 38 50
 margareta@vaxtfoto.se

HemBYGden i Medelpad och Ångermanland

Tidningen utges av Medelpads och Ångermanlands Hembygdsförbund i 4 nummer årligen. Distribueras gratis i 10 ex till samtliga hembygdsföreningar anslutna till förbunden.

Prenumeration

Prenumeration 150 kr/år, sättes in på BG 687-6163, ange *Prenumeration Hembygden* samt ditt namn och adress.

Redaktionskommitté

Margareta.bergvall@vnmuseum.se
 ■ Margareta Johansson
 Tel 070 263 38 50
 margareta@vaxtfoto.se
 ■ Lena Landin
 Tel 072 527 40 31
 lena.landin@ramvik.com

Grafisk produktion och tryck

Ågrenshuset Produktion, Bjästa

Besök våra hemsidor

www.hembygd.se/medelpad
 www.hembygd.se/angermanland

Omslagsbild

Pixabay

Kommande nummer

Tema: Sommar, sommar, sommar

Manusstopp

25 maj

SSN 1100-0554

LÄS I DETTA NUMMER

Ledare3

Ordning och oreda i Hembygdsarkivet.....4-5

Intresseföreningen Wivsta Warfs Historia.....5

Ordning och oreda....6

Historien om kistan på Hemvärnsgården i Indal.....7

Textilkammaren i Gideå Hembygdsgrd ...7

Textilmuséet på Haverö hembygdsgrd....8-9

Föremålsprojektet – vad är det?....10

Konservatorerna har ordet – om ordning och reda.....11

Ådalsbyn.....11

Men, vart tog min hemsida vägen?.....12-13

Hembygdskonferens....14-15

Ett tydligare riksförbund....15

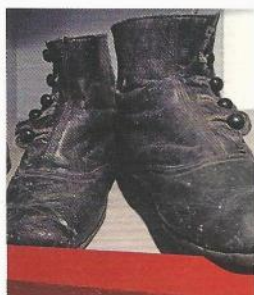
Traditionellt hantverk när nya stugan till Skule byggs...16

Sommaren 2019 på friluftsmuseet...16

Utställningar Västernorrlands Museum vår och sommar 2019!...17

Palt...18

Anslagstavlan...19

Ordning och reda

Mitt förhållande till begreppet "Ordning och Reda" har inte alltid varit det bästa.

LEDARE

LENA LANDIN

ordförande Ångermanlands hembygdsförbund

MARGARETA JOHANSSON

ordförande Medelpads hembygdsförbund

Jag har tendens att få högar både av dokument och annat. Mina försök att hitta bra system i pärmar slutar inte alltid i, att allt finns på plats och är lätt att hitta.

Dessutom lider jag av svårigheter att skiljas från intressanta papper och skrifter vilket slutar i att allt, nästan allt sparas, och återfinns i travar på skrivbordet och på hyllorna.

Den här bristen på struktur har följt mig genom mina yrkesverksamma år och finns fortfarande kvar. På jobbet hotade de med att skaffa mig en "grön pappersätare" hur nu en sådan såg ut.

Sen fick jag byta arbetsplats med jämna mellanrum och tvingades därmed att minimera högarna. Idag finns ingen mer än jag själv, som ser till att jag hittar bland dokumenten.

Varje gång ett papper försvinner lovar jag mig själv dyrt och heligt att nu ska det bli andra tider. Så plockar jag in papper i pärmar ända tills jag hittar det försvunna dokumentet. Då återgår allt till det gamla igen.

Många gånger har jag avundats de där perfekta "ordning och

reda" personerna som har skrivbord som endast pryds av dator och pennor och med papperna prydligt inordnade i pärmar i logiska system.

De som på studs kan hitta just det dokument som behövs. Som vet precis var allting finns och aldrig behöver söka i oordnade högar. Vad skönt det måste vara.

Men vid min ålder måste man kanske acceptera att alla inte är lika. Om jag lägger manken till och inte låter högarna växa över huvudet på mig.

Om jag städar in de viktigaste dokumenten i pärmar, kanske det funkar även för mig. Och visst är det så, att världen är full av de dugliga pärmsorterna. Jag får ta hjälp av dem och så kan allting fortsätta trots allt.

Det här numret handlar om "ordning och reda" på hembygdsgården och vad som kan göras för att bygga reda. Så sätt igång och red upp och sortera. En hembygdsgård är trots allt en plats där det är viktigt besökarna att hitta vad man letar efter utan alltför mycket besvär. Vi vill alla ha den finnbare historien.

Ordning och reda i hembygdsarkivet!

Många hembygdsföreningar har mycket intressant från socknens historia i sina hembygdsarkiv. Men det finns mycket som är ogjort när det gäller våra arkiv. Därför har vårt riksförbund Sveriges Hembygdsförbund bestämt att fokusera på ARKIV under de närmaste åren.

De flesta föreningarna har nog ett arkivutrymme, men det kan vara av mycket varierande kvalitet: Från ett Arkiv i brandklass A120 (som ska klara en brand i två timmar) till ett träskåp på vinden i en träbyggnad!

Torps hbf använder arkivet som polismyndigheten i Fränsta använde en gång i tiden. Det är en bra lösning att se efter om det finns några gamla arkivlokaler i närheten. De gamla kommunalkontoren hade arkivlokaler som inte längre behövs. Också i kyrkarkiven i de gamla socknarna bör det finnas utrymme som föreningarna kanske får nytta.

Hembygdsföreningarna bör klara ut de här arkivfrågorna:

- Se ut en arkivansvarig, behöver inte vara en styrelseledamot. Välj gärna någon släktforskare.
- Lagg fast en policy: Styrelsehandlingarna bör kanske arkiveras i Föreningsarkivet. Inlämnade gårdshandlingar m m bör kanske arkiveras i hembygdsarkivet
- Skaffa också ett digitalt arkiv. Skanna gärna av de handlingar som ni ska arkivera på Föreningsarkivet

Immateriella kulturarvet

Det finns mycket att göra när det gäller att tillgängliggöra hembygdshistorien. Hembygdsföreningarna har en viktig uppgift med detta. Många föreningar har börjat ge ut hembygds litteratur, både i tryckt form och digitaliserat på skiva eller usb-minne.

Ånge kommun genomförde för några år sedan ett projekt för att bevara och tillgängliggöra innehållet i bykistorna. Mycket av byarnas historia finns i bykiste-materialet. Hembygdsföreningarna har i uppdrag att sprida detta material. Borgsjö hbf har börjat att ge ut bydiskar med bykistematerial och annan byhistoria som kan finnas, t ex skannade gårdshandlingar. Också på andra håll har hembygdsföreningar börjat inventera var det finns bykistor, t ex i Liden. Det är antagligen bäst att söka efter var bykartorna finns någonstans. För en del byar finns material på Landsarkivet.

Ett annat material som är intressant för hembygdsforskningen är arkiven från de gamla brandstodsbolagen. Dessa var normalt verksamma sockenvis. I de flesta fallen har bolagen gått upp i Dina För-

säkringar. Arkivet från Torps sockens brand-stodsbolag har till exempel överlämnats till Torps hembygdsförening. Ni bör klara ut var arkivet för ert brandstodsbolag finns någonstans. Jag hoppas att det inte är förstört.

Slutord

Vi kommer att återkomma till föreningarna till hösten om arkivfrågorna. För att det ska bli meningsfullt bör ni redan nu börja på att sätta er in i era förhållanden, t ex att utse arkivansvariga.

Arkiv för brandstodsbolag

- Borgsjö-Haverö (Lokala försäkringar o Borgsjö hbf)
- Noraström (Näringslivsarkivet)
- Ramsele (Näringslivsarkivet)
- Sundsvalls stad (Näringslivsarkivet)
- Sättna (Näringslivsarkivet)
- Torp (hembygdsföreningen)

Byarkiv (bykistor) finns för byar i de här socknarna

Härnösand
Säbrå

Kramfors
Nordingå

Sollefteå
(ingen)

Sundsvall
Liden, Njurunda,
Njurunda, Stöde

Timrå
Hässjö, Ljustorp,
Tynderö

Ånge
Borgsjö,
Haverö, Torp

Örnsköldsvik
Anundsjö,
Arnäs, Sidensjö

Historien om kistan på Hemvärnsgården i Indal.

Indals Hembygdsförening har en byggnad som kallas Hemvärnsgården eftersom Hemvärdet tidigare ägt den. Huset används idag som förråd och är full av diverse föremål. För något år sen upptäcktes att taket läckte och behövdes repareras. Då gjordes också en genomgång av vad som fanns i byggnaden. I och med detta hittades kistan som den här historien ska handla om.

Att kistan var en byakista stod direkt klart för oss i styrelsen. Den var stor, tung, järnskodd runt om och med tre lås. Men vilken by kom den ifrån? Fanns det något i den som kunde avslöja det? Ingen i styrelsen hade hört talas om att föreningen fått en byakista och ingen byakista fanns i något register.

Kistan placerade uppe på ett skåp i sammanträdesrummet och intresset för den ökade. Till slut beslutades på ett styrelsesammanträde att kistan skulle öppnas. Lars fick uppdraget att kontakta en låssmed

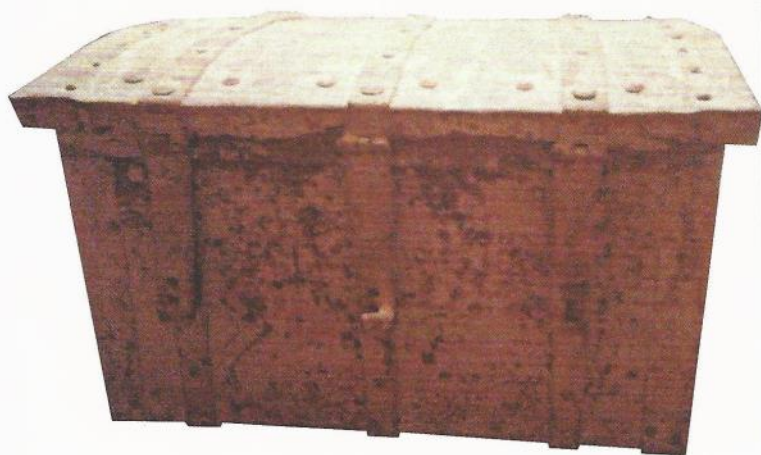
som kunde undersöka låsen och bedöma möjligheterna att forcera dem.

Nästa styrelsemöte redogjorde Lars för vad låssmeden sagt. Låsen kunde vi glömma, men på baksidan hölls locket fast av tre sprintar. Två var redan lösa, återstod endast en.

Med hjälp av diverse verktyg slogs den sista sprinten loss och locket kunde öppnas. Det visade sig att kistan var tom. Den som tog bort de två första sprintarna tog antagligen också innehållet.

Nu har vi i Indals hembygdsförening en stor gedigen järnskodd kista som från början måste ha varit en byakista från någon av Indals många byar. Den är tom men berättar med sitt gedigna utförande om hur viktiga byarkiven var tidigare. Nu står den åter uppe på sitt skåp och vi i föreningen forskar vidare för att hitta dess ursprung.

Margareta Johansson
Indals hembygdsförening

TEXTILKAMMAREN i Gideå Hembygdsgård

I Gideå Hembygdsgård har vi avsatt en vägg i bakförkammaren, på övervåningen, som klädkammare med glasdörrar. De gamla kläderna hänger, luftigt, på rad på klädhängare som ska vara lindade med bomull och tvättade linne/bomullslakans remsor eller apotekens bandagestrumpsgas för att avlasta tygnas axelparti.

Viktigt när vi tar hand om de gamla textilierna är att vi har bomullsvantar på händerna. Det som också är viktigt är att vi skaffat en mörkläggningsrullgardin, som alltid är nerrullad bakom den vackra gamla målade gardinen, för att skydda kläderna från solljus.

Vi lägger textilier för förvaring i syrafritt silkepapper och helst i tät träbyrålådor.

De dukar vi använder i caféverksamheten blir tvättade och manglade vackert av en tvättansvarig.

I juni 2018 var vi 10 personer – varav 4:a glada barn – som såpskurade hälften av våra trasmattor.

Vår gamla hundskinnspäls har fått en hedersplats uppe i kyrkstallets bostadsutrymme och där i kylan trivs den alldeles utmärkt.

Eleonor Gidlund
Ordf. och också medlem i
textilgruppen i Gideå hembygdsförening

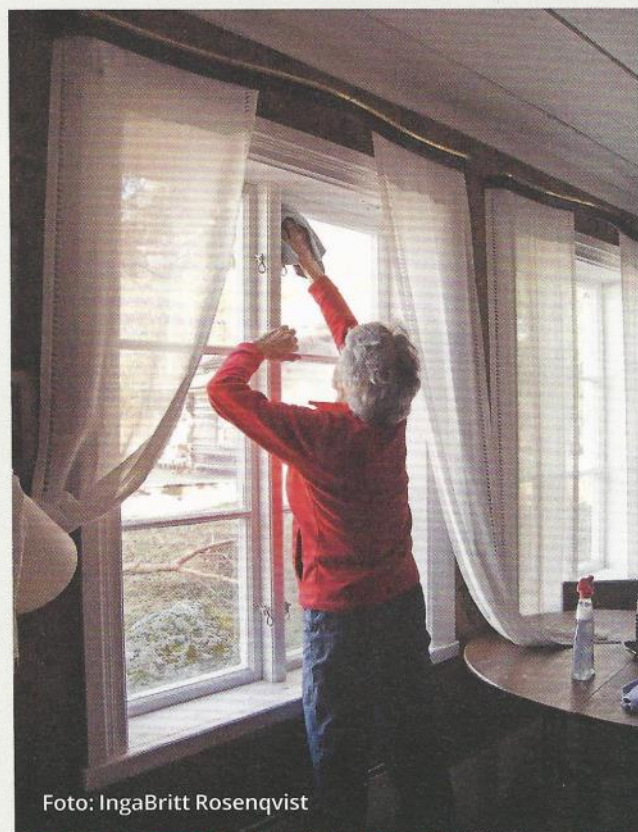

Foto: IngaBritt Rosenqvist

Textilmuséet på Haverö hembygsgård

Text och foto: Elisabet Adolph

För flera år sedan började vi oroa oss för våra textilier. De förvarades i ett ganska litet rum på övervåningen i vårt museum.

Kläderna hängde väldigt trångt vilket gjorde att det blev fuktigt och bildades mögel. Det gick heller inte så bra att se vad som fanns. Vi funderade på vad vi kunde göra och kom fram till att övervåningen på vår loge vore det bästa. På nedervåningen har vi en samling med jordbruksmaskiner men på övervåningen var det diverse som bara blivit över och ställts undan. Vi röjde och kastade en del, det som skulle vara kvar hittade vi andra platser för.

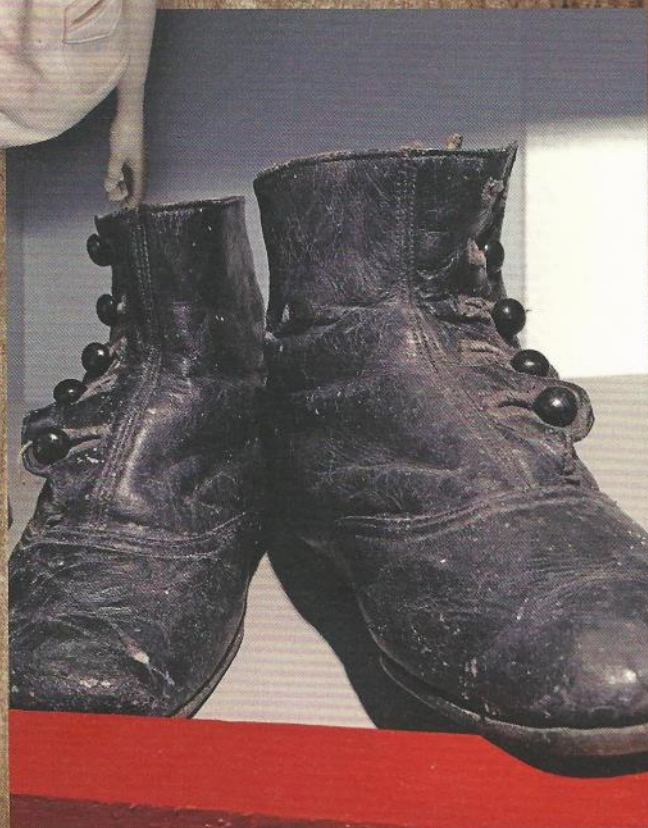
Sedan sökte och fick vi bygdemedel för att kunna inreda.

Det byggdes ett rum med väggar, tak och golv inne i logen. Vi tog också bort den invändiga trappan och byggde en ny på utsidan. Det är inte handiappvänligt men möjlighet finns att ha en hiss bredvid trappan.

Det har installerats en avancerad avfuktare som fungerar även i minusgrader, det finns ingen uppvärmning.

Allt arbete utfördes ideellt, det tog ett par somrar. När det var målat och klart återstod det roliga att ordna själva utställningen. Vi bestämde oss för att allt vi har inte alltid måste vara synligt. På nedervåningen hittade vi en jättestor kista som baxades upp, i den förvarar vi sådant som går att förvara hopvikt. Kläder som inte visas för tillfället hänger på en klädstång efter ena väggen, framför har vi ett draperi av gamla lakan med spets. Yllevävnader förvaras på rullar som är upphängda på konsoler i ett hörn. Vi hade också en täckstol på den hängde vi två täcken och sänglinne. I ett hörn står ett litet bord med två stolar på bordet ligger några gamla mönsterböcker som man kan titta i.

FÖREMÅLSPROJEKTET – VAD ÄR DET?

Hembygdsrådet har ansökt om pengar till ett föremålsprojekt eller lite mer högtidligt "Hembygdens digitala samlingar". Första etappen pågår redan och innebär konvertering av föremålsregister från Theodor till Collective Access. Arbetet finansieras hittills av Riksantikvarieämbetet och Region Västernorrland.

Arbetet är uppdelat i två moment: från Theodor (Olle Burlin) och till Collective Access (Johnny Blästa). Olle är klar med Fornminnesföreningen (12393), Borgsjö hbf (4518) och Torps hbf (1759 föremål). Han är snart klar också med Ljustorps hbf. Johnny är nästan klar med Fornminnesföreningen och ska sedan fortsätta med övriga föreningar. Vi vill nu gå över till Ångermanland, främst i Sollefteå. Projekt-administrationen sköts av Västernorrlands Museum. Projektledare är Bengt Wittgren. Förutsättningen för att vi ska få fortsätta är att vi får positivt beslut om att få landsbygdspengar.

Andra föremålsregister

Hembygdsföreningar i Örn-sköldsvik har lagt in föremålsregistren i en äldre version av bygdeband. Målsättningen är att det ska finnas möjlighet att också dessa register ska kunna konverteras till Collective Access.

Ett särskilt problem är att det finns hembygdsföreningar som saknar modernt föremålsregister. Vi har ännu inte löst hur arbetet med detta ska gå till. Indals hbf hade tidigare

ett analogt register men det har tydligen kommit bort. Vi vill gärna komma i kontakt med de hembygdsföreningar som saknar föremålsregister.

Utveckling av presentationen

Tanken är för närvarande att föremålsregistren ska presenteras på Kulturarvs-portalen som drivs av Västernorrlands Museum. Men presentationen där behöver utvecklas. Hembygdsrörelsen ska stödja och hjälpa Museet att hitta en långsiktigt hållbar lösning för Museets och hembygdsföreningars digitala register. Syftet är att hitta ett system som på ett tillfredsställande sätt tillgängliggör innehållet för en bred publik.

Hembygdsrådet ska tillsammans med Museet testa att redaktionellt paketera ett urval av digitaliserat material som kan tillgängliggöras som en platsspecifik mediaguide vid ett antal hembygdsgårdar under 2019-2021. Mediaguiden tillgängliggörs för besökarna och kunskap inhämtas i projektet om hur publiken tar del av innehållet.

Eftersom hembygdsföreningarna arbetar ideellt är en viktig förutsättning därvid att de inte ska betala några avgifter.

SHF har tillsatt en arbetsgrupp för att utreda digital samlingsförvaltning. Owe Norberg i Hälsingland ingår i gruppen. Tyvärr kommer det att dröja ett par år innan resultatet kommer. Vi får hoppas att gruppen väljer Collective Access.

Öka kunskaper om föremål

Ett delprojekt är att öka kunskaperna hos hembygdsförening-

arna om föremål och om hur dessa ska kunna tillgängliggöras. Första utbildningen kommer antagligen att handla om vård av textilföremål.

Slutord

Det här projektet kommer att betyda mycket för att hembygdsföreningarna ska kunna visa upp sina samlingar på ett bra sätt. Det är viktigt för att sockenmuseerna ska kunna vara viktiga förutsättningar för besöksnäringen – en viktig näring för Västernorrland!

Stridsyxa av porfyr, funnen vid ålderdomshemmet i Hallsta, Borgsjö. Det här är nog ett föremål som inte bör visas på hemsidan. "Det gick hett till i Hallsta på stenåldern"

KONSERVATORERNA HAR ORDET – OM ORDNING OCH REDA

Varför är det viktigt hur vi förvarar?

En av de viktigaste delarna i vård av föremål är dess förvaring; hur och var de är placerade. Ett fel klimat kan skada föremålen såväl som damm, skadedjur och fukt. Vissa material i föremål kan även påverka varandra om de förvaras nära varandra. Här på Västernorrlands museum har vi möjlighet och ansvar, enligt Museilagen, att förvara föremål i klimatanpassade magasin. Men även om man inte har resurserna för påkostade magasin kan man göra mycket med det lilla man har. Och i detta inlägg skulle vi vilja tipsa om några sådana saker som man kan göra utan stora resurser och pengar.

Hur skapar vi ordning i det vi förvarar?

För att hålla ordning är det viktigt att man vet vad man har, vad föremålen är tillverkade av och inte minst var de ligger. Samla all denna information i ett dokument, en katalog, som kan vara så enkel som en Excel-tabell. Flera kopior av dokumenten på olika ställen hjälper till, så att katalogen inte tappas bort så lätt. En katalogisering av sina föremål börjar med en inventering, vilket betyder att man systematiskt går igenom alla objekt, märker dem med

individuella identifikationsnummer för varje föremål och sedan katalogiserar med identifikationsnummer och placering. Viktigt i katalogen är att det tydligt framgår vilket objekt det handlar om och var den befinner sig. I bästa fall har man även en bild tillhörande varje objekt och att uppdateringen av katalogen sker när det behövs, t.ex. när ett föremål omplaceras.

När man placerar föremål i hyllor och lådor bör man tänka på att sortera objekt av liknande material bredvid varandra och även efter kategori. T.ex. lägg alla träslavar i samma låda så är det lättare att hålla ordning och reda.

Olika material olika förvaringsbehov

Materialet ett föremål är tillverkat av bestämmer hur den beter sig i olika klimat, dvs relativ luftfuktighet och temperatur. Dom kan mjukna, krympa, svälla eller rosta beroende på sina materialegenskaper. Därför är det viktigt att förvara föremål i det bästa möjliga klimatet och undvika klimatändringar så gott det går.

Mer om detta nästa gång. Fortsättning följer....

/Anne Braun och Linnéa Sverkersson, konservatorer på Västernorrlands museum

Exempel på förvaring från Västernorrlands museums magasin efter kategori ser vi på bilden nedan: en låda med en samling av samiska utsmyckningar.

Ådalsbyn

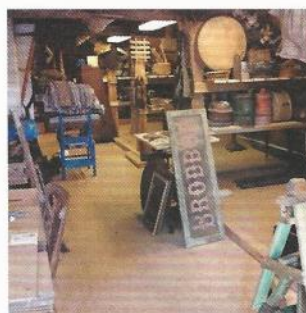
På Ådalsbyn (hembygdsgården för Sollefteå Hbf) och i Verkstadsbyggnaden där finns en vind där alla våra dubletter och sådant som inte fick plats i våra utställningar/stugor var placerade på golvet och i en del fall i kartonger. Man hittade ingenting och det såg rörigt ut.

Så vi satte igång med att bygga hyllor mellan resvirket/takstolarna av diverse överblivet virke.

Nu har vi kommit en bit på väg där vi sorterat materialet i olika kategorier och påbörjat en märkning av olika hyllor där de olika grupper är placerade.

Så småningom blir det väl klart där vi får en överskådlig blick inför att göra om i stugorna.

Ylva Bergstedt Johansson

Kommentar från redaktionen: Ett imponerande lager, som jag brukar jämföra med IKEA:s varulager, där vi själva får plocka på tex "Hylla 22 Fack 15" Fantastiskt överskådligt och lätt att hitta det man söker. Att rekommendera för dem som har många kopior av föremål också – sortera bort de flesta men visa alla vid tillfälliga sommarutställningar med grundlig information om varje sak..

Ett problem för många är dock frånvaron av den där extra vinden/lokalen för förvaringen. Något att fundera över vid planerade investeringar.

Lena Landin

